

Recenze

„Vybrané kapitoly z teorie a praxe výchovy“ — Pedagogika IV PdF Ostravské univerzity

Kolektiv autorů katedry pedagogiky PdF Ostravské univerzity vydal v roce 1996 skripta „Vybrané kapitoly z teorie a praxe výchovy“ (Pedagogika IV) Oslovují výchovné pracovníky a mladou generaci těmi problémy, které jsou aktuální a funkční právě pro řešení závažnějších nežádoucích jevů soudobé společnosti, zvláště v duševním a duchovním rozměru jedince. Skladba jednotlivých kapitol má promyšlenou návaznost na proměnný proces výchovy 90. let (viz Pedagogika I — 1993 a Pedagogika III — 1996) s cílem pomoci tvářecí obnově hodnot permanentního harmonického rozvoje člověka na přelomu dvou tisíciletí.

V recenzovaném studijním textu stojí za úvahu všimnout si několika *přínosů*:

1. Přesvědčivou jednotu osobnostní geneze se socializační funkcí třídimenzionální výchovy.
2. Snahu o zvýraznění dnes tolik žádoucí dynamiky *axiologické* dimenze, a to v interakci a komunikaci učitel–žák ve škole jako vstupní hodnoty. Ta má cílenou návaznost mimo vyučovací proces — ve volném čase, regulaci a korekci pedagogických hledisek v profesních činnostech i všeobčanském formování důležitých společenských struktur.
3. Úsilí o překonávání pedagogických i dalších společenských deviací, deformací a ojedinele i devastací druhé poloviny 20. století. Ve studijním textu jsou patrné hodnotové posuvy a proměny mravní výchovy (S. Kučerová), výchovy uměním a estetické výchovy (J. Galičák), sexuální výchovy (V. Taubner, M. Janoušková) s pokusem o zachycení strážlivé a citlivé proporcionality jejího vztahu k etice; dále posílení právního vědomí žáka pro jeho potenciální veřejnou činnost ve stádiu dospělosti a zásad etiky práce ve zvolené profesi (H. Vaňková, J. Vaněk). Zdařile je koncipován pokus o funkční obnovení ekologické výchovy a nabídka relativně zdravého způsobu života (M. Havlínová, P. Příbyslavská). Výchova k tvořivosti v interpretaci M. Kurelové přesvědčuje o nezastupitelnosti kreativity a imaginace v teoretické a praktické vizi vytváření osobnosti. Spolu se

statí o jedinečné a neopakovatelné úloze třídního učitele (V. Spousta) dosahují kapitoly studijního textu účinnosti.

4. Jako komplex potvrzují nezbytnost permanentního formotvorného vztahu vychovávajícího s vychovávaným, podněcují k potřebné spoluúčasti rodičů, širší občanské veřejnosti, dalších státních i nestátních institucí, společenství i jednotlivců, kteří dnes procházejí vnitřním konverzním procesem za vítězství pravdy, dobra a krásy.

Skripta poskytují prostor k dialogu nad některými *podněty* dosud zpracované tematiky. Ty se přímo nabízejí k pomoci řešit výchovné problémy a složitosti soudobé mnohorozměrné společnosti. Uvedeme jen některé z nich:

1. Jednostranné konzumisticko-liberalistické nazírání pouze na materiální hodnoty, které odlidšťují člověka a ochuzují jeho duševní a duchovní rozměr.
2. Zamysleme se nad axiologickým pojetím kategorií *úspěšnosti* a *užitečnosti*. Setkáváme se přece s některými touhami mladé a střední generace spatřovat v *úspěšnosti* jen bezmeznou honbu za penězi a majetkem, ambiciózní egoismus v boji za společenské postavení, zavánějící sebeláskou. Nabízí se pozitivní vize *užitečnosti* ve snaze sloužit nezištně druhému, ku prospěchu společnosti a příkladem vlastního způsobu života projevit ochotu aktivně pracovat jak na vlastní etice, tak celospolečenské.
3. Pozitivní projevy renesance v estetické a uměnovýchovné sféře slouží inspiračnímu rozvíjení etického a axiologického rozměru mezilidských vztahů.
4. Některé dosud neodkryté rezervy *nezastupitelné* úlohy občanské výchovy ve škole brzdí nejednou rozlet pedagogiky volného času. Zpomalují cestu celoživotní seberealizaci jedince i společnosti a jejich zdravé sebevědomí a kolegiální. Volný čas se totiž i takto verifikuje jako výchovná hodnota. Funkce imaginace jako východiska imaginativní výchovy stejně jako vztah kreativity k volnému času staví pedagoga do role veličiny, která vede své svěřence k pochopení jednoty *odpovědnosti a pravomoci*, které se u mládeže prověřují nejčastěji při řešení náročných problémových situací.
5. Potřeba renesance odpovědnosti (zejména mužské generace) k rodině, zajistit ji nejen materiálně, ale duševně a duchovně. Schopnost objektivně zhodnocovat *mateřskou* úlohu ženy při vedení dětí k odpovědnosti, mravnosti, tělesné a psychické zralosti. Pedagog nemůže tedy zůstat

hluchý ke kategorii *mateřství*. Především nemůže přehlížet *psychické* dimenze v prenatální fázi a je povinen varovat před následky alkoholu, drogové závislosti a stresových situací ženy jako budoucí matky.

6. V procesu *inkulturace* s úsilím dostat se ke každému zvláště spatřujeme limitující faktor za překonávání nebezpečí devastace některých duševních a duchovních hodnot soudobé i potenciální společností, zvláště uvážlivě a citlivě *komunikovat*.

Tým autorů těchto skript je si totiž plně vědom realizační složitosti a náročnosti transformace školství a vzdělávání a některých vážnějších nedostatků v jejich struktuře. Kvalitní výchovný systém i jeho proces vyžaduje vytváření optimálních podmínek pro profesní i etické postavení a ohodnocení vychovávajícího a umožnění již zmíněné inkulturace svěřených v takovém seskupení, aby mohl optimalizovat jejich tělesný, duševní a duchovní rozvoj.

Podněty mohou posloužit k zamýšlení při přípravě další série vybraných kapitol z teorie a praxe výchovy. Výchovné pracovníky, studenty a žáky mohou vést k učení se správné komunikace *slovem i činem*.

Jaroslav Telec